

Polen 1914-1918

Eigenlijk bestond Polen niet in deze periode, De grenzen van Polen zijn in de loop van de geschiedenis zo vaak gewijzigd, dat we daar ook geen houvast aan hebben. Het gebied waar we het over zullen hebben is het Koninkrijk Polen, of Kongres Polen, dat vanaf 1795 aan Rusland was toegevoegd.

Het gebied lag ingeklemd tussen Duitsland en de Donau monarchie Oostenrijk-Hongarije.

In augustus 1914 breekt in dit gebied de oorlog uit tussen Oostenrijk en Rusland. Bondgenoot Duitsland ziet zich genoodzaakt om Oostenrijk te helpen, want het gaat niet goed.

In 1914 en 1915 veroveren Oostenrijk en Duitsland langzaam maar zeker Kongres Polen. De Russen nemen bij hun terugtocht alles mee wat ze mee kunnen nemen. Het is immers hun eigendom. De meeste hogere beampten zijn Russen, die met de legers hun biezen pakken en kantoren leeg achterlaten. De bezetters moeten het dus doen zonder het van oorsprong aanwezige materiaal, maar ook zonder mensen en organisatie.

Na de verovering wordt Kongres Polen tussen hen verdeeld. De gebieden worden niet bij de staten gevoegd, maar zijn bezet gebied.

Dat heeft desastreuze gevolgen voor de bevolking, die voor een deel naar voren komen op postaal gebied. We kunnen twee groepen post onderscheiden. Ten eerste de militaire post en ten tweede de burgerpost.

De militaire post

De organisatie van de militaire post gebeurt door de Veldpost. De Veldpost wisselt de post uit met de gewone post op uitwisselings kantoren. De gewone post in de bezette gebieden wordt in eerste instantie opgezet voor de uitwisseling met de Veldpost.

De post van militairen, maar ook aan militairen kon portvrij verstuurd worden. Familie en kennissen konden dus kosteloos corresponderen met de militairen en hen pakketten en kranten sturen (afb 1). Er waren we een paar beperkingen.

1. portvrijdom geldt niet voor post in dezelfde plaats
2. brieven en kaarten met speciale diensten zoals expres en aantekenen konden niet portvrij worden verstuurd.

Dat laatste kostte de militairen een behoorlijk bedrag en gebeurde uiteraard alleen als het echt nodig was. Een voorbeeld zien we in afbeelding 2.

Afb 1 Gewone veldpostkaart

Afb 2 Aangetekend veldpoststuk

De burgerpost

De post werd in de bezette gebieden opgezet door de Reichspost (Duitsland) en de K.U.K. Etappenpost (Oostenrijk). Zij regelden in eerste instantie de uitwisseling met de Veldpost. Pas nadat de situatie in Polen enigszins stabiel was, mochten burgers vanaf mei 1915 van de post gebruik maken. Dat betekent dat er een half jaar lang geen postverbindingen waren. Voor de handel en industrie was dat uiteraard desastreus. Maar toen de postverbindingen er eindelijk weer waren, waren er nogal wat beperkingen. De post moest naar het postkantoor worden gebracht en worden opgehaald. Het aantal kantoren was beperkt tot de grotere plaatsen, want meer had men niet nodig voor de uitwisseling van Veldpost. Dat was natuurlijk een behoorlijke belemmering voor de bevolking.

Stadsbesturen ijverden voor een betere voorziening en kregen toestemming om eigen postorganisaties op te zetten. Dat gold alleen voor gewone brieven en kaarten. Aangetekende zendingen moesten door de geadresseerden persoonlijk op het postkantoor worden afgehaald. De postorganisaties bezorgden eventueel een "bericht van aankomst". Behalve voor de plaatsen met een postkantoor werd er ook bezorgd in de directe omgeving. Dat de postbezorging niet gratis verricht kon worden, is duidelijk. Maar het betekende voor de bestellers een inkomen. Door de

oorlog waren immers de handels verbindingen grotendeels verbroken en er heerste grote werkloosheid. De post werd meestal opgezet door burgercomités als onafhankelijke organisatie, maar kon ook worden uitgevoerd door bijvoorbeeld de vrijwillige brandweer zoals in Lodz.

Alle post moest voorzien zijn van bezettingszegels. In het Duitse deel waren dat de Germania zegels met opdruk "Russisch Polen"; later met opdruk "Gen. Gouv. Warschau". In het Oostenrijkse deel waren dat de zegels van de K.u.K. Feldpost.

Afb 3 Brief met portstempel stadspost Czeszochowa (Czenstochau)

De bestelorganisaties wilden ook hun sporen nalaten op de brieven. Mogelijkheden waren portstempels (afb 3) en zegels (afb 4). Maar de bezetters waren verre van makkelijk. Voor alles moest toestemming gevraagd worden. En als toestemming was verkregen voor bijvoorbeeld postzegels, dan kon de toestemming kort na verschijnen weer worden ongetrokken omdat de afbeeldingen op de zegels de bezetter niet bevielen. De laatste stadspostzegels van Warschau (afb 5) waren in de ogen van de bezetter te nationalistisch en zijn niet gebruikt. Vlak na de oorlog werden het na opdruk, de eerste zegels van het onafhankelijke Polen. Het terrein van de stadsposten is heel interessant maar ook vanwege de vele vervalsingen geen eenvoudige zaak.

Afb 4 Stadspostzegel Sosnowice

Afb 5 Eerste zegels van Polen na de bezetting

Afb 6 Kaart met censuurstempel Posen (Poznan)

Censuur

Zoals al eerder werd genoemd, moest de post op het postkantoor worden ingeleverd. Brieven moesten in geopende enveloppen en gefrankeerd worden afgegeven. De reden was dat alle post aan censuur onderhevig was. De post werd in een aantal "Postüberwachungsstellen" gecensureerd. Zo was er bijvoorbeeld een grote censuur afdeling in Warschau en ging bijna alle post uit het Duits bezette deel voor het buitenland naar Posen (afb 6). Bedenk daarbij dat Duitsland ook buitenland was voor het bezette gebied.

Afb 7 Brief met censurstempel Lublin

Een uitzondering op deze regel is de post gericht aan krijgsgevangenen. Deze werd in het krijgsgevangen kamp gecensureerd. Een censurering in de "Postüberwachungsstelle" was dus niet nodig (afb 8).

J. Mulder

Afb 8 Kaart aan een krijgsgevangene met censurstempel van het kamp Lamsdorf

Literatuur

- Feldpost im Ersten Weltkrieg 1914-1918, H-J Anderson, K. Burkhardt, W. Camagio, U. Düntsch, H. Egner, B. Koop en B. Roubin
- Die Postüberwachung im deutschen Reich durch Postüberwachungsstellen 1914-1918, K-H Riemer
- Die Post im besetzten Polen 1914-1918, S. Petriuk en M. Schulze
- Die Post in Lodz während des Ersten Weltkriegs, M. Czernik
- Poland 1918 Locals, J. Barefoot Ltd
- Stadspost Warschau 1915-1918, B. Haan, Maandblad voor Philatelie, november 1997, 734-740
- De lokaalpost te Warschau gedurende de oorlog 1914-1918, Dr. R. Degraeve, De Postzegel 416-419
- De portostempels van de Stadspost Warschau, gebruikt van 19 oktober 1916 tot en met 16 november 1918, J. van der Weide, Oost Europa Filatelie 20-1, 9-15